

KOREA

Tomasz Goban-Klas

ROZWÓJ PRASY I INNYCH MEDIÓW
W REPUBLICIE KOREI

Nowoczesne dziennikarstwo zaczęło rozwijać się w Korei po 1876 roku, kiedy to Japonia siłą dokonała jej „otwarcia”. Fakt ten zainspirował wykształconą warstwę Koreańczyków do dyskusji o przyszłości kraju. Zastanawiano się nad stosunkiem do Chin, od których Korea pozostawała zależna, modernizacją, korzyściami i zagrożeniami jakie niosły za sobą żądania Japonii i mocarstw zachodnich.

Korea postanowiła z owego „otwarcia” skorzystać. Do Japonii wysłano Kim Ki-su, który miał przeanalizować wprowadzanie zachodnich technologii w tym kraju. Po powrocie Kim przedstawił wyniki swych obserwacji królowi, zwracając szczególną uwagę na znaczenie prasy w procesie modernizacji społeczeństwa. W 1881 roku do Japonii została wysłana grupa młodych intelektualistów dla dalszych obserwacji. Jej uczestnik, Yu Kil-chun, wraz z Pak Yong-hyo, burmistrzem Seulu, rozpoczął przygotowania do wydawania gazety.

W tym czasie zaczęły się pojawiać nowego typu „wypowiedzi publicystyczne”, broszury, inne pisma ulotne i swoiste „afisze” z wypowiedziami na aktualne tematy. Wcześniej ukazywał się tylko tradycyjny biuletyn dworski przeznaczony dla funkcjonariuszy państwowych (wzorowany na chińskim). W 1883 roku, wspomniani powyżej dwaj działacze, Yu Kil-chun i Pak Yong-hyo, zaczęli przygotowywać wydanie pierwszego koreańskiego czasopisma nowoczesnego typu, poświęconego sprawom politycznym, gospodarczym i stosunkom międzynarodowym. Jednak niespodziewanie Pak Yong-hyo popadł w niełaskę i został zesłany na prowincję.

Ich projekt pisma został przejęty przez grupę umiarkowanych, postępowych polityków, kierowanych przez Kim Man-shika. Przy pomocy japońskich dziennikarzy ukazało się *Hansung Sunbo*, wychodzące trzy razy w miesiącu (miesiąc tradycyjnie dzielono tam na dekady, nie zaś na tygodnie). Po roku zaprzestano wydawania go, a jego miejsce zajął w 1896 roku tygodnik *Hansung Choobo*, redagowany przez Kim Yun-shika, ministra spraw zagranicznych. Kierowało nim znacznie szersze grono zespołu redakcyjnego, które posługiwało się zarówno pismem chińskim (szeroko rozpowszechnionym od stuleci), jak i alfabetem koreańskim. I to pismo przestało ukazywać się po dwu latach z przyczyn finansowych.

W 1890 roku Towarzystwo na Rzecz Niepodległości Wielkiej Korei, kierowane przez dra Sō Chae-p'ila, zaczęło wydawać dwa czasopisma typu magazynu w języku angielskim (*Morning Calm* i *Korean Repository*), a w listopadzie 1896 roku czasopismo Towarzystwa w języku koreańskim. Pierwszy prywatnie wydawany dziennik, *Dongnip Shinmun* [gazeta niezależna], pojawił się w tym samym 1896 roku, a ukazywał się jedynie w nakładzie 300 egzemplarzy (3 strony w piśmie koreańskim *Han-gŭl*, a 4. w języku angielskim). Rocznica jego ukazania się (7 kwietnia) jest obecnie obchodzona w Korei jako „Dzień Prasy”.

Jak wskazuje powyższy skrótowy opis początków prasy w Korei, założycielami czasopism i gazet byli intelektualiści, którzy mieli okazję poznać inne kraje (na przykład, wspomniany Sō Chae-p'il kształcił się w USA) i obserwowali zagraniczną prasę. Lata 80. XIX wieku były okresem przełomowym w dziejach Korei, gdyż po „otwarcie kraju” rozpoczęła się jego modernizacja, jak też zasadnicze przemiany mentalności i światopoglądu, określonego poprzednio przez doktrynę konfucjanizmu i tradycje feudalne. Dla proreformatorsko nastawionych młodych członków elit prasa stała się zasadniczym instrumentem promowania zmian społeczno-politycznych. Zaczęli oni wydawać publikacje prasowe, by upowszechniać idee „koreańskiego oświecenia”, choć początkowo przeznaczone one były dla wąskich stosunkowo elit rządzących i ludzi wykształconych. Dlatego często posługiwano się w nich pismem chińskim – używanym przez elity. Dopiero później, chcąc zapoznać szersze kręgi społeczeństwa z wiadomościami o świecie i swoimi poglądami na sprawy koreańskie, stosowano również pismo koreańskie, znane znacznie powszechniej. Narodziny nowoczesnej prasy wiązały się więc z początkiem procesów modernizacji kraju, a także przezwyciężania feudalnego dziedzictwa, i ona też stała się ich ważnym instrumentem.

Od samego więc początku prasa koreańska miała wyraźną patriotyczną i reformatorską orientację, a zarazem podlegała silnej presji politycznej kół rządzących, które chciały poddać ją kontroli. Najpierw postępował tak dwór królewski, od 1910 roku Japończycy, którzy podporządkowali sobie kraj, a po II wojnie światowej i wyzwoleniu spod jarzma japońskiego –

rodzime reżimy autorytarne. W rezultacie aż do połowy lat 90. XX wieku prasa była cenzurowana, a jej wolność była poważnie ograniczona. Okresy zaś swobodniejszej działalności prasy były stosunkowo krótkie. Mimo tych trudności prasa odgrywała poważną rolę w mobilizowaniu społeczeństwa do wspierania reform i przemian. Wielu dziennikarzy walczyło o jej usamodzielnienie, prezentowało postawy krytyczne wobec władz i protestowało przeciwko narzucanej im kontroli oraz cenzurze.

Po aneksji Korei w 1910 roku, mimo utrzymywania administracji koreańskiej, ścisłą kontrolę nad prasą przejęły natychmiast bezpośrednio władze japońskie, które nie kwapiły się z udzielaniem zezwoleń na wydawanie czasopism. Dopiero po stłumieniu Ruchu 1 Marca (1919 roku), kiedy to przeprowadzono pewną liberalizację, zezwolono na ukazywanie się kilku koreańskich dzienników i periodyków, a nadzór nad nimi był nieco słabszy. W latach 20. czołowe czasopisma tego okresu, jak *Donga Ilbo* [Dziennik wschodnioazjatycki], czy czasopismo kulturalne *Koebyoŏk* [tworzenie], często jednak popadały w konflikt z japońskimi cenzorami. W latach 1922-1932 władze japońskie wielokrotnie wstrzymywały druk czasopism koreańskich, lub nawet konfiskowały całe ich nakłady. One też założyły w 1927 roku pierwszą radiostację.

W latach 30. wraz z rozpoczęciem przygotowań wojennych, zniesiono nawet ograniczoną autonomię prasy koreańskiej, a w 1941 roku wszystkie czasopisma zlikwidowano. Dopiero po pokonaniu Japonii i zajęciu Korei południowej (do 38 równoleżnika) przez wojska amerykańskie nastąpił bujny rozkwit prasy wszystkich niemal orientacji. Radio nadzorowane poprzednio przez Japończyków przemianowano na *Korean Broadcasting System* (KBS) i stało się ono załącznikiem radia państwowego (pierwszą prywatną radiostacją była *Christian Broadcasting System* uruchomiona w roku 1954 z szerokim programem religijnym). Już w 1946 roku wojskowa administracja USA wprowadziła jednak kontrolę prasy (sławnym *Zarządzeniem nr 18*) i zamknęła wszystkie czasopisma uznane za „lewicowe”. Wraz z utworzeniem w 1948 roku rządu Republiki Korei, kierowanego przez Syngmana Rhee, wprowadzono ponownie ścisłą kontrolę prasy.

Niejednokrotnie likwidował on nawet umiarkowane politycznie pisma i wtrącał ich redaktorów do więzień. Okres wojny koreańskiej (1950-1953) zaostrzył jeszcze tę politykę. Dopiero po upadku jego reżimu w 1960 roku (w następstwie tzw. Rewolucji 19 Kwietnia) nastąpił krótki okres wolności prasy. Już jednak w 1961 roku gen. Park Chung Hee, jego następca, wprowadził znowu ścisłą jej kontrolę. Zezwolił tylko na ukazywanie się czasopism, które uznał za „całkowicie lojalne”, podczas gdy wszystkie inne zamknęto. Obsługiwała je rządowa agencja informacyjna. Ważnym środkiem propagandy stało się też radio, a od końca 1961 roku również uruchomiona wtedy telewizja państwowa (pierwszą prywatną stacją telewi-

zyjną w Seulu uruchomiono w 1956 roku, ale w 1959 roku zaprzestała działalność).

W 1964 roku weszła w życie ustawa o Komisji Etyki Prasowej, która nakładała na prasę ścisłe ograniczenia. Od 1972 roku dekrety prezydenckie wprowadziły karę więzienia za jakąkolwiek krytykę władz. W 1974 roku nastąpiła fala prześladowań mająca na celu zwalczenie „niełojalnych wypowiedzi”. Nakazano zwolnienie z pracy wielu dziennikarzy. Zastosowano też „presję ekonomiczną” strasząc reklamodawców z pism uznawanych za „nie w pełni lojalne” (w ten sposób zakneblowano, m. in. dziennik *Donga Ilbo*) i wymuszając zaprzestanie publikacji o narastającej opozycji wobec rządu. Był to zarazem okres szybkiego rozwoju gospodarczego kraju, co niewątpliwie osłabiało aspiracje demokratyczne.

Dopiero po zamordowaniu prezydenta Parka w 1979 roku (przez szefa Koreańskiej CIA), pod rządami prezydenta Choi Kyu-hah, wiele zamkniętych poprzednio czasopism wznowiło działalność i pojawiły się też nowe. Okres względnej swobody nie trwał jednak długo i kolejny zamach wojskowy gen. Chun Doo Hwana w 1980 roku położył mu kres. Wiele czasopism zamknięto. W każdej prowincji mógł się ukazywać odtąd tylko jeden dziennik. Podstawą prawną kontroli prasy była ustawa o bezpieczeństwie narodowym. Nadzór władz nad prasą stał się najostrejszy od czasu wojny koreańskiej. Niezależne agencje informacyjne połączono z rządową, a gazety centralne pozbawiono prawa do posiadania własnych korespondentów terenowych. Popularnej radiowej sieci religijnej *Christian Broadcasting System* zakazano podawania wiadomości z dziennika telewizyjnego, a dwie inne niezależne sieci włączono do państwowej sieci radiowo-telewizyjnej KBS. Dowództwo Obrony Narodowej (kierowane przez przyszłego prezydenta Roh Tae Woo) nakazało zwolnienie z pracy setek dziennikarzy, a wobec wielu z nich zastosowano zakaz publikacji.

Podstawowe Prawo Prasowe z grudnia 1980 roku stało się podstawą systemu nadzoru nad mediami, dając podstawę prawną cenzurze i kontroli prasy, radia oraz telewizji. Ustaliło ono również „warunki uprawiania zawodu dziennikarskiego”. Cenzurę mediów koordynowała służba bezpieczeństwa. Odgrywali też w niej istotną rolę przedstawiciele ministerstw jak też urzędnicy prezydenta działający poprzez Ministerstwo Kultury i Informacji oraz jego Biuro Polityki Informacyjnej. Codziennie wydawano *Wskaźówki*, które ustalały tematy „zalecane”, jak też takie, których należało unikać. Były one niezmiernie szczegółowe, ustalały rangę materiałów, argumentację, jakiej należało używać, a nawet sam rozmiar nagłówek. Przestrzeganie tych zaleceń wspierały telefony funkcjonariuszy do redaktorów naczelnych, jak też dziennikarzy, a w przypadkach szczególnych uciekano się nawet do zastraszania, przesłuchań policyjnych i bicia. Nad poszczególnymi redakcjami czuwali też stale oficerowie służby bezpieczeństwa.

Czołową rolę w informowaniu społeczeństwa odgrywały media państwowe: dziennik rządowy *Hankuk Ilbo* i sieć radiowo-telewizyjna KBS, jak też agencja informacyjna *Yonhap*. Cudzoziemców o sprawach koreańskich informowała rządowa *Korea Herald*. Nawet jednak media prywatne w tym systemie na ogół popierały władze, czego przykładem może być dość popularny dziennik konserwatywny *Jungang*, wydawany przez właściciela korporacji Samsung. Dopiero gdy gen. Park wymusił włączenie sieci radiowej *Tongyang Broadcasting Company* (TBS) do państwowego KBS, zaczął on dystansować się od władz. Decyzja gen. Parka wiązała się z próbą likwidacji prywatnych rozgłośni radiowych (które zaczęły się pojawiać od 1959 roku) przez ich fuzję z KBS.

W połowie lat 80. istniejący system cenzury mediów był coraz bardziej krytykowany i stał się jedną z kluczowych kwestii w narastających konfliktach polityczno-społecznych. Dopiero jednak koniec siedmioletniej kadencji prezydenta Parka zmienił zasadniczo sytuację. Roh Tae Woo, jeszcze przed wyborem na prezydenta, w czerwcu 1987 roku ogłosił ośmiopunktową *Deklarację Reform Politycznych*, w której zaakceptował żądania opozycji politycznej. Zapewniał w niej, m.in. „wolną prasę, która może mieć korespondentów terenowych, i może działać bez oficerów służby bezpieczeństwa w redakcjach”.

Rok 1987 otworzył nową epokę w dziejach koreańskich mediów, które odtąd mogły się dość swobodnie rozwijać. Komercyjna sieć telewizyjna MBC, choć kierował nią były rzecznik prasowy prezydenta, rozpoczęła nadawanie własnych programów. Podwoiła się liczba dzienników, a liczba czasopism wzrosła z 2500 do 3000.

Jeszcze donioślejsze były zmiany jakościowe w serwisach informacyjnych i publicystyce. Zaczęto poruszać w mediach sprawy poprzednio zakazane, jak rola służb bezpieczeństwa, istnienie różnych frakcji w wojsku, i stosunki władz politycznych z dowództwem armii. Poddawano krytyce poprzedniej rządu wojskowe. Pojawiły się w mediach sondaże opinii publicznej. W 1988 roku dziennikarze utworzyli swój związek zawodowy i wystąpili z żądaniami większej autonomii w ramach redakcji, jak też udziału w zarządzaniu mediami. Sprzyjało to upowszechnianiu czytelnictwa prasy, znacznie bardziej teraz interesującej.

W 1989 roku cztery największe dzienniki koreańskie (*Hankuk*, *Jungang*, *Chōson* i *Donga Ilbo*) osiągnęły łącznie nakład 6,5 mln egzemplarzy. Wyraźnie opozycyjny dziennik *Hangyore Shinmun* [wiadomości jednego narodu], rozchodził się w nakładzie 450 tys. egzemplarzy.

Mimo tej znacznej liberalizacji polityki władz wobec mediów, jeszcze w 1991 roku *World Press Report*, omawiający wolność informacji w świecie, odnotowywał w Republice Korei liczne ograniczenia wolności prasy. Były one niekiedy rezultatem nowej ustawy o bezpieczeństwie narodowym z 1990 roku.

Prócz ograniczeń politycznych pewną rolę odgrywały też uwarunkowania finansowe. Większość gazet koreańskich opierała swój byt na dochodach z reklam, jak też rozmaitych wydawnictw wyspecjalizowanych. Na przykład, cieszący się renomą dziennik *Donga Ilbo* był wspierany przychodami z periodyków wydawanych przez koncern prasowy *Donga Press*, w tym czasopisma kobiece i dziecięce. W rezultacie mógł on zachowywać większą niezależność od władz oraz powiązanych z nimi grup gospodarczych demonstrując pewne sympatie wobec opozycji.

Najbardziej krytyczny wobec władz był jednak wspomniany powyżej dziennik *Hangyore Shinmun*. Założyli go w 1989 roku dysydenci dziennikarze zwolnieni z pracy w latach 70. i w 1980 roku. Do nich dołączyło się wielu dziennikarzy z innych gazet i czasopism. Krytykował on też środowiska dziennikarskie za nadmierną w latach poprzednich usłużność wobec władz. Miał dział obrony praw człowieka, w którym analizował postępowanie sądów i policji. Dział poświęcony mediom śledził zaś poczynania rządu w sferze informacji oraz wpływania na media.

Finanse swoje opierał na wpływach ze sprzedaży, darach prywatnych, jak też sprzedaży udziałów. Unikał natomiast reklam od wielkich ogłoszeniodawców. Redakcja bowiem uważa, że doświadczenia koreańskie świadczą wyraźnie o skutecznym uzależnieniu prasy przez takie jej finansowanie.

Odmianą orientację polityczną *Hangyore Shinmun* podkreśla sposobem druku: nie wertykalnym układem wierszy, jak to jest przyjęte, lecz horyzontalnym. Używa też kroju czcionki podobnego do publikacji z XVIII wieku. Przy tytule pisma umieszcza też jako logo rysunek słynnego jeziora górskiego na szczycie Pektu w Korei Północnej, co akcentuje patriotyczną orientację pisma i jego zaangażowanie w sprawę zjednoczenia narodowego.

Wedle danych koreańskiego GUS z 1994 roku 70% rodzin koreańskich prenumerowało gazety, a 82% mężczyzn i 59% kobiet czytało je codziennie. W 1997 roku na 1000 mieszkańców przypadało tam 394 egzemplarze dzienników, co stawia Republikę Korei na siódmym miejscu w świecie w czytelnictwie prasy. W połowie 1998 roku w Republice Korei ukazywało się 108 dzienników (w tym 7 gospodarczych, 3 sportowe, 2 obcojęzyczne i 38 lokalnych). Jedną z osobliwości Korei jest ogromna koncentracja wydawnictw prasowych oraz ich sprzedaży w stolicy (75%). Inną cechą specyficzną jest dostawa czasopism bezpośrednio do odbiorcy (w systemie prenumeraty rozchodzi się około 90% nakładu dzienników, podczas gdy tylko 10% w sprzedaży ulicznej). Dzienniki mają więc zwykle własne systemy ich rozprowadzania. Do końca 1998 roku obowiązywał zakaz inwestycji zagranicznych w sektorze prasowym. Dopiero od 1 stycznia 1999 roku weszła w życie nowa regulacja, zgodnie z którą kapitał zagraniczny może posiadać do 50% udziałów w dziennikach i do 100% w periodykach typu magazynów.

W ostatnich latach odnotowuje się jednak pewien spadek czytelnictwa, a wydłuża się czas oglądania telewizji (94,8% dorosłych ogląda telewizję przeciętnie 17,5 godziny tygodniowo). Największym powodzeniem cieszą się tzw. opery mydlane, dopiero za nimi lokują się wiadomości dziennika. Pierwsza prywatna stacja telewizyjna *Seoul Broadcasting System* (SBS) rozpoczęła nadawanie programu w 1990 roku i zdobyła dużą popularność. Powiązane z nią są stacje regionalne, które zaczęły się pojawiać w drugiej połowie lat 90., podobnie jak sieci telewizji kablowej. Telewizja dociera praktycznie do wszystkich niemal domostw. Zgodnie z nowym *Broadcasting Act* z 1990 roku 20% programów powinno być przygotowywanych przez niezależnych producentów, programy importowane z zagranicy nie mogą przewyższać 20%, a w stacjach regionalnych – materiały lokalne powinny wypełniać nie mniej niż 15% czasu antenowego.

Dla uniknięcia negatywnych zjawisk związanych z konkurencją na rynku reklamowym, ustanowiono ciało publiczne *Korean Broadcasting Advertising Corporation* (KOBACO), które ustala ceny reklam i czuwa nad ich dystrybucją. W rezultacie w 1997 roku tylko 27,9% wydatków na reklamę trafiało do telewizji. *Korean Broadcasting Commission* dopuszczała do nadawania filmy zagraniczne, reklamy i filmy rysunkowe, co jednak zamierza się ograniczyć tylko do reklam. Reklamy wyrobów tytoniowych i alkoholu są w telewizji całkowicie zakazane. Koreański rynek reklamowy jest trzecim w Azji Wschodniej, po japońskim i chińskim (w 1997 roku, u progu kryzysu finansowego oceniano go na 1600 mln USD).

Stopniowe likwidowanie ograniczeń polityczno-administracyjnych nie oznaczało zatem w Korei likwidacji wszelkich ograniczeń działania mediów, gdyż państwo starało się dbać do pewnego stopnia o interes publiczny.

Zwycięstwo wyborcze prezydenta Kim Dae-junga, reprezentującego opozycję i objęcie urzędu w lutym 1998 roku, otworzyły nową kartę także w dziejach mediów, a rezultatem tego jest dalsza liberalizacja polityki państwa w tej sferze. Zmieniła się atmosfera polityczna i zwiększyła znacznie odwaga mediów w poruszaniu spraw publicznych.

Wielu teoretyków modernizacji (utożsamianej dawniej z okcydentalizacją, czyli przejmowaniem wzorców zachodnich) i rozwoju gospodarczego krajów zacofanych kładzie wielki nacisk na rolę mediów w tych procesach. Od lat 60. dużą popularnością cieszyły się koncepcje W. Schramma, które wywarły znaczny wpływ na politykę wielu rządów tzw. krajów Trzeciego Świata. Wskazywał on m.in., że kraj chcący przyspieszyć swój rozwój i wyrwać się z zacofania, powinien:

1. Przeanalizować obieg informacji na swoim terytorium, by móc następnie go kształtować.
2. Przeanalizować użycie mediów w upowszechnianiu informacji dotyczących rozwoju.

3. Opracować plan rozwoju mediów i ich finansowania.
4. Ustalić zasady współpracy instytucji rządowych odpowiedzialnych za media z kierującymi rozwojem oświaty oraz pokrewnymi dziedzinami.
5. Ułatwić obieg informacji i utworzenie lokalnych środków komunikowania.
6. Zadbać o wzajemne uzupełnianie się mediów i bezpośrednich, osobowych środków komunikowania.
7. Zbudować przemysł mediów publicznych dla masowej informacji.
8. Zadbać o ich związki wzajemne z masowym odbiorcą.
9. Opracować program rozwoju informacji i włączyć go do planowania gospodarczego.

Utworzenie „narodowego obiegu informacji” było niewątpliwie ważnym elementem wiązania tradycyjnych wspólnot lokalnych i regionalnych w jeden organizm społeczny w wielu krajach post-kolonialnych. W Korei, z jej dawnymi tradycjami wspólnego państwa i żywym poczuciem patriotycznym, którego rozwój stymulowały jeszcze tragiczne wydarzenia historyczne, było to niewątpliwie dużo łatwiejsze. Nowoczesne media niewątpliwie odegrały jednak poczesną rolę w budowaniu wspólnoty narodowej.

Chociaż władze Korei traktowały media jako środek utrwalania swego panowania i upowszechniania propagandy prorządowej, a kręgi opozycyjne starały się wykorzystywać je w swej walce politycznej, to jednak obie strony przyczyniały się do upowszechniania informacji oraz nowych idei. Przykład Republiki Korei pokazuje ponadto, iż nawet media uwikłane w walkę polityczną i kontrolowane przez państwo mogą spełniać poważną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym, modernizacji kraju, kształtowaniu nowej obyczajowości, mentalności oraz aspiracji, jak też upowszechnianiu nowych wzorców zbiorowego działania.

W teoriach endogennego rozwoju (czyli opartego na siłach własnych) i zmiany pozycji kraju na arenie światowej, przesunięcia z „peryferii” do zaawansowanych „obszarów centralnych”, nacisk kładzie się nie na niewolnicze naśladowanie Zachodu, lecz pobudzanie „wzrostu samodzielnego” (*self-reliant*). Traktuje się to jako proces zachodzący najpierw w skali lokalnej, a potem – regionalnej i krajowej. Przywiązuje się przy tym kluczowe znaczenie do struktur lokalnych oraz wartości tradycyjnych, jak też do opierania na nich rozwoju kraju.

W koncepcjach takich media pełnią mają nader istotną rolę jako czynnik budowania zaufania społecznego i wiary zbiorowości we własne siły. Dlatego tak ważne jest w tych koncepcjach rozwijanie i umacnianie tożsamości kulturowej społeczeństwa, co wymaga demokratyzacji komunikowania się, jak też budowania więzi ponad-państwowych w ramach regionów.

W Korei Południowej, jak się wydaje, w sumie dość udanie łączono te tendencje do endogennego rozwoju z procesami okcydentalizacji i zapożyczenia

wzorców zachodnich (bezpośrednio, przede wszystkim z USA, i pośrednio – z modernizującej się Japonii). Oczywiście rola mediów zmieniała się na poszczególnych etapach historycznych. W sytuacji kraju izolowanego, o ogromnym analfabetyzmie, rządzonego przez konserwatywną elitę, jak w Korei pod koniec XIX i na początku XX wieku, media pełnią rolę inspiratora i nowatora, wskazując nowe, nieznane formy życia zbiorowego. Gdy natomiast elity rządzące zaczynają realizować program przyspieszonej modernizacji, upowszechniając oświatę na wszystkich poziomach – media stają się czynnikiem pobudzania aspiracji indywidualnych oraz zbiorowych i mobilizacji społeczeństwa do zadań narodowych. Wtedy na czoło wysuwają się też kwestie dostarczania wzorów pozytywnych i upowszechniania ideałów poświęceń i wyrzeczeń dla lepszej przyszłości. W kraju już rozwiniętym gospodarczo rola mediów znowu się zmienia: media ulegają komercjalizacji, w coraz bardziej pluralistycznym społeczeństwie stają się forum ścierania różnych opcji polityczno-ideologicznych, jak też formowania pewnych wspólnych dążeń. Nie bez znaczenia jest także pobudzanie przez nie popytu konsumpcyjnego przez lansowanie nowych mód i potrzeb, czego środkiem stają się reklamy. O ile na etapie poprzednim centralne sterowanie mediami i administracyjne ich ograniczenia mają pewne uzasadnienie (choć może to być boleśnie odczuwane przez elity), o tyle na etapie ostatnim – cenzura polityczna musi zanikać, a różne partie i stronnictwa polityczne powinny mieć możliwość swobodnego prezentowania swych poglądów społeczeństwu. Zmienia się też na każdym z etapów rola informacji o świecie.

Tak w pewnym przybliżeniu można by scharakteryzować rozwój nowoczesnych mediów koreańskich od końca XIX wieku, kiedy to one się zrodziły. Oczywiście dotyczy to jedynie Południa, gdyż na Północy są one nadal przede wszystkim narzędziem propagandy, indoktrynacji, jak też mobilizacji wysiłków społecznych.

Literatura:

- A handbook of Korea, The Korean Overseas Culture and Information Service, Seoul, wydanie 1994 i 1998.*
- D. Adams, „Educational change and Korean development”, w: Lim Gill-chin, Wook Chang (red.), *Dynamic transformation: Korea, NICs, and beyond*, Consortium on Development Studies, Urbana, Ill. – Seoul 1990, s. 371-382.
- A. Amsden, *Asia's next giant: South Korea and late industrialization*, Oxford University Press, Oxford – New York 1989.
- T. Goban-Klas, *Dalekowschodni feniks. Koreańska droga rozwoju i modernizacji*. Katedra Komunikowania i Mediów UJ, Kraków 1999.
- T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i internetu*, PWN, Warszawa 1999.
- Kim Bong-gi, *History of Korean journalism*, The Korean Information Service, Seoul 1979.
- Oh In-hwan, *The Korean journalist: A study of dimensions of role*, University of Hawaii, Honolulu 1974.
- Press freedom in Korea*, International Federation of Journalists, Bruxelles 1991.
- D. Rees, *A short history of modern Korea*, Ham Publishing, Isle of Man, b.d.
- A. M. Savada, W. Shaw (red.), *South Korea; A country study*, Library of Congress, Washington 1992.
- W. Schramm, *Mass media and national development*, Stanford University Press, Stanford 1964.
- A. M. Savada, (red.), *North Korea; A country study*, Library of Congress, Washington 1994.